

Sygn. akt II CSK 262/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 25 listopada 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Jan Katner

SSA Barbara Trębska

w sprawie z powództwa M.A.
przeciwko Z.S. i K.K.
o ustalenie nieważności umowy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 listopada 2009 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 4 grudnia 2008 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną;
przyznaje radcy prawnemu J.P. od Skarbu Państwa (Sąd
Apelacyjny) kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) złotych,
podwyższoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem
kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z
urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2008 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 10 czerwca 2008 r., którym oddalone zostało powództwo wytoczone przez M.A. przeciwko Z.S. i K.K. o ustalenie nieważności umowy sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, zawartej w dniu 14 lipca 2006 r. pomiędzy powódką, za którą – wobec jej ubezwłasnowolnienia całkowitego – działała jako jej opiekun pozwana Z.S., a pozwaną K.K.

Według ustaleń dokonanych w sprawie powódka (urodzona w 1931 r.), od około 40 lat chorująca na schizofrenię, była ubezwłasnowolniona całkowicie. Należało do niej spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr 13, o powierzchni użytkowej 29,14 m², położonego w S. przy ul. K., w którym samotnie zamieszkiwała. Z czasem jej stan zdrowia psychicznego ulegał pogorszeniu. Była wycieńczona fizycznie. Błąkała się po ulicach, była okradana i bita. Zdarzało się, że nocowała na wycieraczkach i przy zsykach śmieci. Jednocześnie była agresywna i wulgarna wobec ludzi. Odmawiała przyjęcia pomocy. Już w 2001 r. jej siostra Z.L., motywując wniosek niemożnością wykonywania opieki nad powódką, wystąpiła o zwolnienie jej z obowiązków opiekuna. Żądanie to zostało uwzględnione postanowieniem Sądu Rejonowego w S. z dnia 14 lutego 2003 r. Postanowieniem tego Sądu z dnia 21 kwietnia 2004 r. opiekunem powódki została ustanowiona pozwana Z.S., kurator sądowy. Po krótkim pobycie w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w dniu 7 lipca 2005 r. powódka została umieszczona w domu pomocy społecznej. W kwietniu 2006 r. sprawująca opiekę nad powódką pozwana Z.S. wystąpiła o zezwolenie na sprzedaż spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu należącego do powódki. Do wniosku dołączyła operat szacunkowy sporządzony przez rzeczoznawcę majątkowego, według którego wartość tego prawa na dzień 12 kwietnia 2006 r. wynosi 65.000 zł. Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 19 czerwca 2006 r. zezwolił na sprzedaż prawa do lokalu należącego do powódki za kwotę nie mniejszą niż 65.000 zł i zobowiązał do złożenia ceny uzyskanej ze sprzedaży na konto bankowe powódki. W dniu 14 lipca

2006 r. pomiędzy powódką, działającą przez pozwaną Z.S., a pozwaną K.K., zawarta została notarialna umowa sprzedaży prawa do lokalu należącego do powódki za kwotę 65.000 zł. Cena sprzedaży została złożona na koncie bankowym powódki. Od 2006 r. ceny mieszkań w S. zaczęły wzrastać. W czerwcu i sierpniu 2006 r. przeciętna cena za metr kwadratowy wynosiła 2.400–2.700 zł. W czasie wyrokowania przez Sąd pierwszej instancji cena mieszkania o powierzchni użytkowej około 30 m² wynosiła około 150.000 – 160.000 zł. Wobec poprawy stanu zdrowia powódki Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 1 grudnia 2006 r. zwolnił z funkcji jej opiekuna pozwaną Z.S. i opiekunem powódki ustanowił Z.L. Postanowieniem z dnia 3 października 2007 r. Sąd Rejonowy w S. zmienił ubezwłasnowolnienie całkowite powódki na ubezwłasnowolnienie częściowe. Kuratorem powódki ustanowiona została Z.L., u której powódka zamieszkała.

Sąd Apelacyjny zaakceptował stanowisko Sądu pierwszej instancji, że niedopuszczalna jest kontrola celowości i zasadności prawomocnego postanowienia sądu zezwalającego opiekunce powódki na sprzedaż spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. Dlatego w sytuacji, gdy czynność ta została dokonana na podstawie zezwolenia sądu opiekuńczego, wykluczone jest badanie, czy czynność ta była zgodna z zasadami współżycia społecznego. Niezależnie od tego Sąd Apelacyjny analizując okoliczności stanu faktycznego sprawy doszedł do wniosku, że ponieważ pobyt powódki w domu pomocy społecznej miał mieć charakter stały, rozporządzenie jej mieszkaniem było w interesie powódki; środki uzyskane ze sprzedaży zostały przeznaczone dla powódki, a nie dla kogo innego; nie są zasadne twierdzenia powódki, że rzeczywista cena mieszkania w chwili dokonywania sprzedaży była znacznie wyższa niż cena, za którą mieszkanie zostało sprzedane. W rezultacie Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji co do braku podstaw do stwierdzenia nieważności umowy sprzedaży przez powódkę spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu ze względu na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Odnosząc się do legitymacji procesowej pozwanych stwierdził, że legitymację taką posiada pozwana K.K., nie posiada zaś jej pozwana Z.S.

Wymieniony wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła w całości skargą kasacyjną powódka. Podstawą skargi są: naruszenie przepisów postępowania –

art. 233 § 1 k.p.c. przez nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji i wyjście poza granice swobodnej oceny dowodów, art. 238 § 2 k.p.c. przez niedostateczne uzasadnienie wyroku oraz art. 365 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez niewłaściwą ocenę skutków prawomocnego postanowienia Sądu zezwalającego opiekunce powódki na sprzedaż własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu, a także naruszenie prawa materialnego – art. 58 § 2 k.c. przez jego nie zastosowanie. Skarżąca wniosła o uchylenie obu wydanych w sprawie wyroków i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 233 § 1 k.p.c. dotyczy oceny dowodów. Nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji nie stanowi o jego naruszeniu. Nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji może stanowić naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. Podstawą rozpoznawanej skargi kasacyjnej nie jest jednakże zarzut naruszenia tego przepisu.

Stosownie do art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Podstawą skargi kasacyjnej nie może zatem być zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. „przez wyjście poza granice swobodnej oceny dowodów”. Zarzut taki, zawarty w skardze kasacyjnej powódki, uchyła się zatem od rozpoznania.

Naruszenie przepisu art. 328 § 2 k.p.c. stanowi uchybienie mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) tylko wówczas, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji nie zawiera wszystkich elementów określonych w tym przepisie (w związku z art. 391 § 1 k.p.c.), co uniemożliwia kontrolę kasacyjną tego wyroku. Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego, które zdaniem skarżącej jest „niedostateczne”, nie jest jednakże dotknięte taką wadą.

Rację ma natomiast skarżąca zarzucając naruszenie art. 365 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez niewłaściwą ocenę skutków prawomocnego postanowienia sądu opiekuńczego zezwalającego opiekunce powódki na sprzedaż spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. Postanowienie takie oznacza, że dopełniony został przewidziany przez art. 156 w zw. z art. 175 k.r.o. warunek

uzyskania przez opiekuna osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie zezwolenia sądu opiekuńczego w ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku ubezwłasnowolnionego. Dlatego nie zachodzi nieważność – ze względu na naruszenie art. 156 w zw. z art. 175 k.r.o. – czynności prawnej dokonanej zgodnie z zezwoleniem sądu opiekuńczego (art. 58 § 1 k.c.; uchwała Całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1961 r., I CO 16/61, OSNCP 1963, nr 9, poz. 187). Wprawdzie sąd opiekuńczy bada, czy czynność prawna, na dokonanie której wyraża on zgodę, nie jest sprzeczna z ustawą, nie ma na celu obejścia ustawy, albo czy nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego i udzielenie zezwolenia na dokonanie takiej czynności świadczy o przekonaniu sądu o zgodności czynności z prawem, ale nie zawsze dokonana czynność rzeczywiście jest zgodna z ustawą i zasadami współżycia społecznego. Dzieje się tak dlatego, że czynność prawna może obejmować elementy pominięte w zezwoleniu sądu, albo upływ czasu od udzielenia zezwolenia na dokonanie czynności do faktycznego jej dokonania ze względów faktycznych lub prawnych dezaktualizuje zezwolenie. Tak więc, pomimo, że formalnie rzecz biorąc dokonanie czynności prawnej poprzedzone zostało prawomocnym postanowieniem sądu opiekuńczego, wyrażającym zgodę na jej dokonanie, nie jest wyłączone późniejsze badanie, czy czynność ta nie jest sprzeczna z ustawą, nie ma na celu obejścia ustawy, albo nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 1 i 2 k.c.). Wyrażenie przez Sąd Apelacyjny błędnego poglądu, że w sytuacji, gdy sprzedaż spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, należącego do powódki, dokonana została na podstawie prawomocnego postanowienia sądu opiekuńczego zezwalającego na dokonanie tej czynności, wykluczone jest badanie, czy czynność ta nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, nie uzasadnia jednakże uwzględnienia rozpoznawanej skargi kasacyjnej. Wbrew wyrażonemu pogładowi Sąd Apelacyjny dokonał bowiem oceny sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu należącego do powódki z punktu widzenia zgodności tej czynności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

Podstawa skargi kasacyjnej powódki, którą jest naruszenie art. 58 § 2 k.c. przez jego nie zastosowanie, nie zawiera wymaganego przez art. 398⁴ § 1 pkt 2

k.p.c. uzasadnienia. Z tego względu podstawa ta w zasadzie nie nadaje się do rozpoznania przez Sąd Najwyższy. Należy więc jedynie zauważyć, że powódka wiązała swoje twierdzenie o sprzeczności z zasadami współżycia społecznego umowy, której ustalenia nieważności domagała się, z naruszeniem przez pozwaną Z.S. zasad uczciwego i etycznego (lojalnego) postępowania i nadużyciem swych uprawnień w zakresie umocowania do działania w imieniu podopiecznej, czym doprowadziła do naruszenia jej usprawiedliwionego interesu, doprowadzając do transakcji, która była przy tym dokonana na niekorzystnych dla niej warunkach. Przepis art. 58 § 2 k.c. przewiduje nieważność czynności prawnej tylko ze względu na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego treści oraz celu czynności prawnej (uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2001 r., III CZP 55/01, OSNC 2002, nr 7-8, poz. 87). W świetle ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku (które stosownie do art. 398¹³ § 2 k.p.c. są wiążące w postępowaniu kasacyjnym) ani treść, ani cel umowy sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu należącego do powódki nie uzasadniają przekonania skarżącej o sprzeczności tej umowy z zasadami współżycia społecznego. Oceny w tym zakresie trzeba dokonywać według stanu rzeczy istniejącego w chwili zawierania umowy. Późniejsza zmiana okoliczności (tak co do ceny nieruchomości jak i sytuacji życiowej powódki) nie ma znaczenia dla tej oceny.

Z przytoczonych względów należało uznać, że rozpoznawana skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw, co powoduje jej oddalenie (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Należy dodać, że stwierdzenie zasadności podstaw, na których oparta została skarga kasacyjna powódki i tak nie mogłoby spowodować uwzględnienia tej skargi w stosunku do pozwanej Z.S. Sąd Apelacyjny uznał mianowicie, że pozwana ta nie posiada legitymacji procesowej, co stanowi samodzielną podstawę oddalenia powództwa. Sąd Najwyższy związany jest granicami podstaw kasacyjnych (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), a podstawą skargi kasacyjnej powódki nie jest wadliwość stwierdzenia braku legitymacji procesowej pozwanej Z.S.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce w postępowaniu kasacyjnym przez ustanowionego z urzędu pełnomocnika będącego radcą prawnym Sąd Najwyższy postanowił na podstawie § 15 ust. 1 w zw. z § 6 pkt 6 i § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).